

SKUPINOVÁ DYNAMIKA

AKTIVITY METODIKY SKILLS BUILDER

Rozvoj socio-emočních dovedností v MŠ a ZŠ
CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016373

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

SCHOLA
EMPIRICA

OBSAH

ÚVOD	2
SKILLS BUILDER – 8 dovedností v 16 krocích	4
VŠICHNI JSME SOUČÁSTÍ	5
DŮM, STROM A PES	6
NAŠE ŠKOLA	7
MOJE SÍLA	8
TYPOLOGIE ROLÍ V TÝMU	12
PEXESO	14
DISKUTUJEME VE SKUPINĚ	15
FILOZOFIE PRO DĚTI	16
VYSTUP Z KRUHU	16
OHODNOŤ SVŮJ NÁPAD	17
DISKUZNÍ DUEL	18
TAK SE PŘECE DOMLUVÍME, NE? aneb RESPEKT	20
NAPODOBOVÁNÍ	21
RŮZNÝ ÚHEL POHLEDU	21
ŘADA ŽIDLÍ	22
OPUŠTĚNÝ OSTROV	23
DOMÁCÍ MAZLÍČEK	23
PAPÍROVÁ VĚŽ	24
KONFLIKTY	25
USMÍŘENÍ	25
MÍROVÝ ŠÁTEK	26
JAK SE NÁM PRACUJE? aneb HODNOCENÍ	28
RUKA EMOCÍ	29
SMAJLÍCI	29
HRA “CÍTÍM SE...”	30
TYČINKY	31
POJĎME ZKUSIT SPOLEČNĚ	32
MARSHMALLOW CHALLENGE	32

ÚVOD

V současnosti je pozornost mnohých vyučujících intenzivně zaměřena na budování pozitivní atmosféry ve třídě a fungující skupinovou dynamiku (nejen) v třídním kolektivu. Učitelé se starají, aby všem bylo ve škole dobře – hledají si cestu k wellbeingu a formativnímu hodnocení.

Skupinovou dynamikou rozumíme vše, co se ve skupině děje, tj. skupinové procesy a vztahy. Ty se pod vlivem mnoha prvků proměňují a tím dynamiku ovlivňují. Mezi zmíněné prvky patří atmosféra, interakce, komunikace, role jednotlivých členů, vedení a motivace, cíle, pravidla/normy skupiny a samozřejmě způsoby řešení konfliktů, ke kterým může docházet či dochází.

Představujeme Vám aktivity pro rozvoj měkkých dovedností dle metodiky Skills Builder, které můžete kdykoli zařadit do výuky a podpořit tak wellbeing žáků.

Aktivity jsou uspořádány do kapitol dle zaměření:

- *Všichni jsme součástí* – jak definovat role ve skupině, podle čeho role určujeme, jak sledovat jejich naplňování a proč je důležité mít svoji specifickou roli
- *Diskutujeme ve skupině* – rozhovor ve dvojici a diskuze ve skupině není totéž; jak se dostat ke slovu; ale také, jak vyzvat všechny, aby diskutovali
- *Tak přece se domluvíme, ne? aneb Respekt* – čím víc členů skupiny, tím více názorů na problematiku; jak respektovat názory druhých; uvědomění si, že ne vždy slyšíme přesně to, co druzí říkají; a jak zabránit konfliktu, ještě než se rozvine
- *Jak se nám pracuje aneb Hodnocení* – nabídka aktivit k hodnocení skupinové práce, možné formy vyjádření svých pocitů při skupinové práci; vedení dětí k dovednosti vyjádřit své pocity, aby se jim pracovalo dobře/lépe
- V kapitole *Pojďme zkusit společně* uvádíme aktivitu, ve které lze zúročit naučené principy společné práce z předchozích kapitol.

V úvodu každé kapitoly naleznete další tipy pro realizaci.

U každé aktivity je uveden cíl a dovednost, která je danou aktivitou cíleně rozvíjena. Velmi důležité je věnovat dostatek času reflexi aktivit.

A jak dělit děti do skupin? Jistě máte svoje oblíbené způsoby, zde je nabídka několika dalších. Ze zkušenosti vyplývá, že čím větší je náhodnost ve vytváření skupin, tím lépe. Vznikají tak heterogenní skupiny, které by děti samy mnohdy nevytvořily; děti tak poznávají lépe spolužáky/žačky, se kterými by jinak nespolupracovaly; učí se komunikovat s kýmkoliv ve třídě a tím nabývají dovednosti nejen pro *týmovou práci*, ale i pro *řešení problémů, naslouchání, pozitivní nastavení či cílevědomost*.

Rozdělení

- *Dle dané informace* – podle zájmů, počtu sourozenců, místa, kde bydlí, znamení zvěrokruhu apod. – informaci lze předvádět pantomimicky či komunikovat verbálně
- *Postav se na čáru* – děti se postaví na fiktivní čáru (u menších dětí lze čáru vytvořit pomocí provázku či papírové lepicí pásky na zemi), kdy vymezíme oba konce čáry (př. ANO/NE) a vyslovíme výrok, např. O přestávce si mám vždy s kým povídat. / Každé ráno jsem unavený/á. Děti se rozmístí na délce čáry dle odpovědi. Následně je rozdělíme do skupin – první skupina = první 4-5 dětí atd.
- *Postavení na čáru dle velikosti, data narození*, následuje rozdělení do skupin viz výše.
- *Brčka, sirky, barevné papírky* – dle délky brčka/sirky/barvy papírku příslušnost k dané skupině
- *Karty s čísly* – dělitelnost (společný dělitel), náhodná volba vyučujícího daných čísel do jednotlivých skupin, sudá/lichá čísla, vymezení rozsahu čísel v dané skupině (</>)
- *Karty s obrázky/slovy* – souřadná slova do jednotlivých skupin, shodné obrázky, postavy z daných pohádek

Všechny uvedené aktivity jsou vybrány z aktivit metodiky Skills Builderu, které najdete na [metodickém portálu](#) společně s dalšími aktivitami použitelnými kdykoli během školního roku.

Tým metodiků Schola Empirica

PhDr. Irena Zárubová
Mgr. Romana Šloufová
Mgr. Pavel Fiala

SKILLS BUILDER – 8 dovedností v 16 krocích

Metodika Skills Builder poskytuje pedagogům krokový návod, jak rozvíjet základní měkké dovednosti u dětí. Nabízí připravené aktivity do hodin, pracuje ustáleným názvoslovím a pomáhá se slovním hodnocením. A také poskytuje nástroje pro sledování pokroku.

Jednotlivé dovednosti jsou rozděleny do 16 kroků. Pro každý krok je definován cíl, co by žáci měli při jeho zvládnutí umět, a jsou popsány dílčí znalosti a strategie, jak cíle dosáhnout a danou dovednost tak postupně rozvíjet.

✓ Skills Builder je ucelený a strukturovaný

Provází všemi úrovněmi – od začátečníků až po mistry.

✓ Skills Builder je návodný

Přináší zcela konkrétní aktivity a postupy pro rozvoj 8 základních dovedností.

✓ Skills Builder je inkluzivní

Je určen pro všechny žáky a nabízí strategie pro rozvoj i těch dovedností, pro které nemají vrozený talent.

✓ Skills Builder pomáhá učitelům ve všech fázích

Pomáhá s plánováním výuky, poskytováním zpětné vazby, nastavením systému odměn a ukotvením terminologie do každodenní praxe.

METODICKÝ PORTÁL

skillsbuilder.scholaempirica.org

VŠICHNI JSME SOUČÁSTÍ

První aktivita zdánlivě nesouvisí s prací ve skupině – žáci se ve dvojici učí, co obnáší společná práce s nutností zapojit se a zároveň dát prostor druhému. Osvojit si tento princip je zásadní pro efektivní účast na skupinové práci.

Při práci ve skupinách se osvědčil princip, kdy každý člen skupiny má předem určenou roli a plní její funkci. Zpočátku může vyučující určit jak dané typy rolí, tak i rozdělení, kdo kterou roli zastává. Postupně si určené role mohou žáci rozdělovat sami dle vlastního uvážení. V ideálním případě nakonec vyučující pouze kontroluje, zda každý člen skupiny ví, jaká je jeho role, co to obnáší a zda ji naplňuje. Tedy jak role, tak jejich výběr přenechá pouze na dětech.

Každý žák ve skupině by měl plnit konkrétní úkol, proto je dobré definovat si takové role, u kterých je jasně stanovené, co naplnění role znamená a co se od člena skupiny očekává. Žáci by se měli naučit, že přispět ke skupinové práci lze jakýmkoli způsobem, zásadní je znát své silné a slabé stránky a dle toho se do konkrétních dílčích úkonů pouštět. Měli by se také dokázat navzájem povzbudit.

Role ve skupině (příklady možných rolí, doporučujeme vybrat 3–4 do skupin)

- Hledač informací – vyhledává informace
- Koordinátor/vedoucí – vyjasňuje cíle, podporuje týmovou diskuzi, formuluje skupinové závěry
- Zapisovatel – zaznamenává myšlenky jednotlivých členů skupiny
- Mluvčí – prezentuje výslednou práci skupiny
- Časoměřič – hlídá čas na práci, rozdělí celkový čas na plnění dílčích cílů, včas upozorní na končící termín
- Zásobovač materiálem – zajišťuje potřebné materiály (psací potřeby, papíry, literatura apod.)
- Usměrnovatel – hlídá, aby se členové neodchylovali od tématu a naplnění cílů/kritérií
- Kontrolor – před prezentací výsledků práce, ale i v průběhu práce kontroluje výstupy práce a práci členů skupiny

DŮM, STROM A PES

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci se na výzvu vyučujícího vystřídají v činnosti s druhým ve dvojici. Při střídání respektují společnou práci a navazují na práci druhého.

Pomůcky: papíry, tužky, pastelky

Průběh: Žáci se rozdělí do dvojic. Každá dvojice dostane jeden papír a jednu tužku. Úkolem dvojic je namalovat obrázek, na kterém bude dům, strom a pes. Vyučující udává signály, při nichž se žáci střídají. Před kreslením, ani v jeho průběhu nesmí nikdo z dvojice mluvit.

Reflexe: Po ukončení kresby jednotlivé dvojice představí ostatním svůj výtvar a hovoří o tom, kdo kdy vedl tužku, kdo se spíše podřídil, kdo se ujal vedení. Společně žáci diskutují, zda při střídání vnímali, že někdo z dvojice má vedoucí roli a jak se to projevovalo.

ROZDĚLENÍ ROLÍ

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci chápou smysl rozdělení rolí v týmu a při týmové práci si dokážou brát na starost různé úkoly.

Pomůcky: větší papír, pastelky, kartičky s rolí v týmu: kreslím obrysy domu, popisuji pokoje, vybarvuji místnosti

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do skupin po 3 – 4. Žáci mají za úkol nakreslit dům, ve kterém budou jednotlivé místnosti označeny a vybarveny.

1. kolo: žáci nemají přidělené při práci v týmu jednotlivé role, pravděpodobně budou všichni pracovat nesystematicky. Po 2 minutách zastavte práci. Úkol se jim zřejmě nepodaří dokončit.

2. kolo: rozdělte žákům kartičky s jednotlivými rolemi (kreslím obrysy domu, popisuji pokoje, vybarvuji místnosti). Nechte žáky, aby si v týmech kartičky rozdělili (např. náhodně), a znovu odměřte čas dvou minut. Nyní by mělo být pro žáky jednodušší úkol dokončit.

Reflexe: Po prvním kole aktivity se žáků zeptejte: „Co se stalo, když jste měli za úkol všichni to samé? Povedlo se vám dům dokončit?“ Po druhém kole se zeptejte, jak to šlo tentokrát: „Šlo vám to lépe, když měl každý zadanou jinou úlohu?“

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Týmová práce & Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci dokážou přispět ke splnění společného skupinového úkolu.

Pomůcky: papíry velikosti A5 a A3, pastelky

Průběh: Během aktivity žáci společně nakreslí obrázek na téma „místo, kde žijeme“.

Vyučující rozdělí žáky do skupin po 2-3 a zadá žákům za úkol společně nakreslit město (čtvrť / park)/ vesnici, kde žijí. Vyučující může omezit parametry obrázku např. obrázek musí obsahovat alespoň 5 budov (stromů apod.). Vyučující může žákům zadat seznam budov, které mají nakreslit.

Při zadání vyučující vysvětlí, že výsledný obrázek se bude skládat z obrázků, které nakreslí členové dané skupiny. Žáci mají tedy nejdříve za úkol se dohodnout, co kdo bude kreslit, poté dílčí část společného obrázku nakreslit a nakonec žáci obrázky slepí dohromady na velký papír. Žáci by se měli domluvit tak, aby nekreslili to samé, co ostatní ve skupině.

Obměna: Stejným způsobem je možné žákům zadat práci na vypracování společného referátu na určité probírané téma.

Reflexe: Po ukončení práce na společném obrázku žáky nechte vyjádřit, jak se jim pracovalo. Nakonec se každé skupiny zeptejte, co kdo kreslil. Vyzvěte skupinky k zamyšlení: Proč bylo důležité nejdříve se dohodnout, co kdo nakreslí? Kreslil někdo to samé, co ostatní? Byla práce na úkolu podle vás spravedlivě rozdělená? Nedělal někdo více než ostatní?

NAŠE ŠKOLA

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci chápou smysl rozdělení rolí v týmu a při týmové práci si dokážou brát na starost různé úkoly.

Pomůcky: kartičky s rolemi - režisér/ka, kameraman/ka, herec/herečka; mobilní telefon s funkcí natáčení videa

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do skupin po 4. Žáci mají za úkol natočit krátké video na téma „Naše škola“. Před začátkem práce na úkolu rozdělte žákům kartičky s jednotlivými rolemi (režisér/ka, kameraman/ka, herec/herečka). Nechte žáky, aby si v týmech kartičky s rolemi rozdělili. Společně stanovte čas pro splnění úkolu. Po dokončení úkolu uspořádejte promítání krátkých videí jednotlivých skupin.

Reflexe: Po ukončení aktivity společně se žáky diskutujte, jak se jim na úkolu v rámci týmu pracovalo. Vyučující se při reflexi aktivity zaměří na to, jak se žákům dařilo plnit roli, kterou v týmu měli, zda vznikaly v průběhu práce na natáčení nové úkoly, které bylo třeba splnit, a jak si takové úkoly žáci mezi sebe rozdělili.

MOJE SÍLA

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci dokážou pojmenovat a zhodnotit své silné a slabé stránky a uvědomit si jejich vliv na týmovou práci.

Pomůcky: pracovní lístek k aktivitě, pracovní list – seznam silných a slabých stránek, psací potřeby

Je vhodné mít pro každé dítě jednu kopii, nejlépe pro děvčata „pracovní list – holky“ a pro chlapce „pracovní list – kluci“. Důvodem je správná formulace slov a snazší ztotožnění se se schopnostmi. Seznam může vyučující pozměnit či doplnit.

Průběh: Aktivitu začneme diskuzí – proč je dobré znát své silné (slabé) stránky.

Každý žák o sobě zapíše do pracovního lístku, jakou u sebe vnímá silnou stránku osobnosti. Vyučující může konkretizovat oblast, ve které má být dítě schopno tuto svoji silnou stránku uplatňovat, popř. si může žák sám oblast vybrat, zvolit. Mělo by se jednat o oblasti, kdy je důležitá týmová spolupráce.

Možné oblasti:

Tvorba prezentace

Účinkování ve školní kapele

Tvorba společného uměleckého díla

Divadelní scénka

Sportovní utkání

Projev v žákovském parlamentu

Následně dítě popíše 1–2 větami stručně příběh, kdy mu/jí tato „síla“ pomohla něčeho dosáhnout.

Obdobně lze pracovat i se slabými stránkami – děti popíší příběh, kdy je jejich „slabost“ v něčem omezila a jak se z toho poučily.

Pracovní list

Jméno:	Oblast:
Silná stránka:	Silná stránka:
Příběh dokládající silnou stránku:	Příběh dokládající silnou stránku:
Slabá stránka:	
Příběh dokládající slabou stránku:	

Např. Oblast: tvorba prezentace – silná stránka: laskavá/ý. Příběh: Když jsme pracovali ve skupině a někdo něčemu nerozuměl, vše jsem mu vysvětlil/a a nedělal/a jsem z toho problém. Poděkovali mi, že to bylo ode mne milé.

Oblast: divadelní představení – slabá stránka: bojácná/ý. Příběh: Byla škoda, že když jsme si ve skupině připravili super scénku a já jsem se ji nakonec styděl/a předvést před třídou. Nevím, čeho jsem se bál/a. Práce pak byla zbytečná.

Po vyplnění pracovních listů vytvoří žáci skupiny po 4–5 členech. Ve skupině postupně žáci představí své silné (popř. i slabé) stránky. Ostatní členové mají možnost návrhy silných/slabých stránek žáka podpořit či zpochybnit. Výstupem práce ve skupině by měla být odsouhlasena minimálně jedna silná stránka pro každého člena skupiny.

Reflexe: V závěrečné diskuzi na komunitním kruhu mohou dobrovolníci zmínit, které své silné stránky jsou si vědomi, a ostatní členové skupiny jim ji potvrdili, a jak této silné stránky využijí při nejbližší příležitosti, např. budoucím společném tvoření, sportovním utkání, divadelním představení apod.

Pracovní list – seznam silných a slabých stránek – kluci

Silné stránky	Slabé stránky
upřímný	neupřímný
trpělivý	netrpělivý
empatický – vnímavý	puntičkářský
vytrvalý	impulzivní – výbušný
samostatný	nesamostatný
zodpovědný	nezodpovědný
pracovitý	líný
přátelský	škodolibý
nápomocný	zákeřný
má smysl pro humor	zapomnětlivý
umí se rozdělit	stydlivý
přející	nepřející
obratný	roztržitý
odvážný	tvrdohlavý
ohleduplný	urážlivý
ochotný	útočný
organizačně schopný	neorganizovaný
otevřený	bojácný
pohotový	úzkostlivý
pořádný	roztržitý
laskavý	manipulativní
pečlivý	

Pracovní list – seznam silných a slabých stránek – holky

Silné stránky	Slabé stránky
upřímná	neupřímná
trpělivá	netrpělivá
empatická – vnímavá	puntičkářská
vytrvalá	impulzivní – výbušná
samostatná	nesamostatná
zodpovědná	nezodpovědná
pracovitá	líná
přátelská	škodolibá
nápomocná	zákeřná
má smysl pro humor	zapomnětlivá
umí se rozdělit	stydlivá
přejícná	nepřejícná
obratná	roztržitá
odvážná	tvrdohlavá
ohleduplná	urážlivá
ochotná	útočná
organizačně schopná	neorganizovaná
otevřená	bojácná
pohotová	úzkostlivá
pořádná	roztržitá
laskavá	manipulativní
pečlivá	

TYPOLOGIE ROLÍ V TÝMU

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci definují, jaké silné stránky osobnosti jsou potřeba ke splnění různých úloh při týmové spolupráci.

Pomůcky: velký arch papíru, psací potřeby

Průběh: Žáky rozdělte do skupin po 5 nebo 6. Je důležité, aby se ve skupině ocitli spíše náhodně, aby skupiny byly co nejpestřejší. Žákům sdělte, že stojí před splněním náročného úkolu, kdy budou na trh uvádět nový produkt, který změní mnoha lidem život. Aby mohl být takový produkt dobře vymyšlený a na trhu úspěšný, musí být v týmu dobře vymyšleny a rozděleny role. Každý má talent na něco jiného, každý může týmu přinášet unikátní energii, ale je velmi důležité znát potenciál všech členů týmu. Z toho vyplývá, že bychom měli znát svou roli v týmu.

Úkolem žáků je zamyslet se nad tím, jaké role by v týmu měly být, aby správně fungoval. Jaké kvality by měly jednotlivé role naplňovat, případně jaká úskalí z dané role mohou vyplývat. Žákům můžeme ukázat pro inspiraci tuto [prezentaci](#). K dispozici budou mít arch papíru, kam budou zapisovat své nápady, které poté budou prezentovat ostatním. Na konci představte žákům kompletní typologii podle Meredithy Belbinové ([Belbinova typologie týmových rolí](#)) a vyzvěte je ke srovnání: Porovnejte své seznamy s tabulkou a soupisem týmových rolí dle Belbinové. Shodli jste se? Se kterou rolí jste nepočítali?

Žákům sdělte, že Belbin se věnoval studiu týmů a vymyslel systém pro dobré fungování týmu. Žákům můžeme také nabídnout vyplnění Belbinovy typologie.

Týmová role	Osobnostní rysy	Přednosti
Myslitel	Individualista, vážný, nekonvenční	Tvůrčí myšlení, intelekt, imaginace, znalosti
Vyhledavač	Extrovert, aktivní a zvědavý, komunikativní	Schopnost seznamovat se s lidmi a orientovat se v nových situacích, dovednost nacházet nové možnosti a příležitosti
Kontrolor, vyhodnocovač	Střízlivý, věcný, neemocionální, opatrný	Bystrý úsudek, rezervovanost, důslednost
Realizátor	Konzervativní, se smyslem pro povinnost, loajální, „čitelný“, spolehlivý	Organizační schopnosti, praktický úsudek, smysl pro disciplínu, pracovitý
Dotahovač	Příčinnivý, metodický, svědomitý, úzkostný	Perfekcionista, schopný dotahovat věci do konce
Týmový hráč	Sociálně orientovaný, mírný, citlivý, vnímavý, diplomatický	Schopnost reagovat na lidi a jejich potřeby, umění vytvářet týmového ducha
Formovač	Napjatý, dynamický, vynalézavý	Průbojnost a schopnost mobilizovat tým k akci
Koordinátor	Klidný, sebejistý, umí se ovládat	Silný smysl pro plnění a dosahování cílů, umí rozeznat schopnosti jedinců a využít je pro zájmy celého týmu

[Podrobná prezentace Belbinovy role](#)

Reflexe: Abyste mohli pracovat vysoce efektivně, je potřeba všechny role vyváženě rozprostřít mezi členy týmu. Sám Belbin považoval šest členů za nejlepší počet pro práci v týmu. Z toho tedy vyplývá, že jeden člen může zastávat více rolí. Každá role z této typologie má své silné i slabé stránky. Belbin je označil za tzv. přípustné slabiny, jelikož jdou ruku v ruce i s nespornými přínosy člena, a je tedy nutné s nimi počítat.

Zjistili jste během aktivity, jaké role byste při týmové spolupráci na daném úkolu mohli zastávat? Proč myslíte, že zrovna tyto role byste zastávali dobře? Které kvality (silné stránky) máte, že byste danou roli dovedli naplňovat? Co může týmu pozitivního přinést, když se budou využívat silné stránky jednotlivých členů? Jaká úskalí týmu může přinést, když si dobře nerozdělí role? Jakým způsobem by měl lídr motivovat jednotlivé členy týmu?

Zdroj: www.rvp.cz (Belbinova typologie rolí)

PEXESO

Týmová práce & Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci si rozdělí práci v týmu tak, aby výsledek jejich společné práce byl co nejzdařilejší.

Pomůcky: psací potřeby, pastelky, čtvrtky

Průběh: Rozdělíme žáky do skupin po 4–5 členech. Vyučující žákům představí úkol, kterým je skupinová tvorba pexesa s danou tematikou, např. školní předměty, ovoce/zelenina, povolání apod. Pexeso lze vytvářet ve výuce cizího jazyka, v průřezových tématech, v přírodovědě, českém jazyce při výuce např. vyjmenovaných slov, párových souhlásek apod. Vždy jedna kartička pexesa je ilustrovaná a druhá je psaná. Vyučující předem sdělí týmům celkový počet požadovaných karet (např. 12).

Společně si před započatím práce definují, co je při spolupráci důležité – rozdělit si práci – a jak to udělat. Co je kritériem pro výběr daného úkolu danému členu skupiny?

Při práci vyučující obchází skupiny a doptává se, jaké role v týmu si určili, např. střihač kartiček, kreslíř, písař, kreativce (vymýšlí dvojice), kontrolor apod., a kdo kterou roli zastává a proč je to právě on. Kreslíř může kreslit jen obrysy obrázků a další člen může vybarvovat. Pokud skupina skončí dříve než skupiny ostatní, může si s pexesem rovnou zahrát hru.

Reflexe: Bylo pro vás v týmu snadné dohodnout se na rozdělení úkolů? Byli všichni členové skupiny s rozdělením úkolů spokojeni? Podle jakých kritérií jste určili, kdo bude co dělat? Byl jste někdo překvapen názorem vaší skupiny na vaše silné stránky? Lišil se váš názor o silných stránkách ostatních členů se zbytkem skupiny? Co jste v takovém případě dělali? Ujal se někdo jasného vedení skupiny a určování rolí, nebo jste se domluvili? Jaké výhody/nevýhody mají oba způsoby řešení situace? Zapojili se aktivně do práce všichni? Diskuzí společně dojdeme i k závěru, že při jasně definovaných kritériích výsledné práce je výrazně jednodušší vyžadovat po členech skupiny jejich dílčí povinnosti v rolích, které jim byly určeny.

Inspirováno: Kamila Půlpytlová, ZŠ Jeseniova

DISKUTUJEME VE SKUPINĚ

Diskuze ve skupině má svá úskalí. Vyučující často řeší, jak vést diskuzi s celým kolektivem, aby měl každý možnost vyslovit svůj názor. Na druhou stranu – ne každý má zájem se svým názorem vystoupit před celým třídním kolektivem a je mu příjemnější diskutovat v menší skupině či ve dvojici.

Vyzkoušenou metodou, jak diskutovat s celým kolektivem jakoukoli problematiku, je *metoda sněhové koule*, kdy je dětem zadáno téma diskuze/otázka a poté, co si děti samostatně utříbí myšlenky či udělají poznámky, nejprve rozmlouvají ve dvojici. Následně se dvojice spojí do čtveřic, ve kterých vyberou už jen některé výstupy/odpovědi/názory. Čtveřice lze spojit ještě do větších celků a nakonec propojit celý kolektiv, kdy každá skupina dostane prostor prezentovat jeden až dva společně vybrané názory. Zredukuje se tak množství názorů, vykrystalizují názory zásadní a přitom každý má šanci se od počátku zapojit a svůj názor nechat zaznít. Tuto metodu je velmi dobré využít v případě rozhodování celého třídního kolektivu o jakékoli společné aktivitě.

Mnohdy také dětem pomáhá, když vyučující na tabuli napíše začátky vět: *Myslím si, ..., Souhlasím ..., Přemýšlel/a jsem..., Podle mého názoru...*, čímž jim pomůže k odstartování formulace jejich názoru.

Klasické hlášení se, aby dítě mohlo říci svůj názor, může být kontraproduktivní. Hlásí se ten, kdo je přesvědčen, že ví odpověď, chce vyslovit svůj názor nahlas – neznámá to, že má pravdu či že jeho názor je správný. I proto je vhodnější do diskuze zapojovat všechny žáky, např. losováním jmenovek (na lístečku, špachtli apod.).

Během diskuzí se žáci učí argumentovat a obhájit svůj názor. Učí se také, že při diskuzi mohou získat k dané problematice nové informace a je v pořádku svůj osobní názor změnit, pokud je to na základě jasných argumentů.

Při diskuzích s celým kolektivem je nesmírně důležitá zpětná vazba vyučujícího, potažmo ostatních dětí. Všechny názory by měly být respektovány, není hrozbou udělat chybu (např. rychlý úsudek bez hlubšího zamyšlení), s chybou je však nutné dále pracovat, aby se neopakovala.

FILOZOFIE PRO DĚTI

Schopnost naslouchat

Cíl: Žák formuluje a diskutuje „filozofické“ otázky na základě určitého podnětu.

Pomůcky: podnět pro zahájení diskuze – např. příběh, fotografie, komiks

Průběh: Je třeba zvolit vhodný podnět pro diskuzi.

Náměty pro diskuzi: Kde vytvořit prostor pro odpočinek ve škole; Jak získat dostatek peněz; Odpadky všude kolem mě, co s nimi; Jak získat a udržet si kamarády (potřebuji poznat nové); Co z toho, co se učím ve škole, využiji v životě; Někdy se čas vleče a někdy běží strašně rychle; Vše kolem mě se mění; Večer nemůžu usnout, honí se mi hlavou myšlenky; Někdy chci být sám/sama a někdy potřebuji společnost apod. Lze využít aktuální problematiku, např. nový školní automat – papíromat.

Vyučující zvolí vhodný podnět pro diskuzi – je možné použít různé zdroje – příběhy, fotografie nebo třeba komiks. Všichni sedí v kruhu a jsou vyzváni, aby individuálně popřemýšleli nad daným podnětem a pak sdíleli cokoli, co je napadlo a přijde jim zajímavé. Poté na základě tohoto podnětu ve dvojici nebo v malé skupině vymýšlí otázky a diskutují, kterou z nich by vybrali ke společné diskuzi. Podpořte žáky v tom, aby si pokládali i „filozofičtější“ otázky (otevřené otázky; otázky, které začínají jak, co, kvůli čemu atd.). Poté zástupce z každé skupiny uvede, jakou otázku si položili, a přednese ostatním důvody, proč se domnívají, že by bylo zajímavé diskutovat právě jejich otázku. Společně hledejte podobnosti a propojení mezi otázkami. Diskuzi nad výběrem vhodné otázky věnujte dostatek času a poté zvolte společně způsob, jakým rozhodnete a vyberete jednu z otázek. Zahajte diskuzi. Obvykle začne skupina, jejíž otázka byla vybrána, poté se připojí ostatní. Diskuzi věnujte tolik času, kolik uznáte za vhodné. Časový rámec můžete předem určit. Je vhodné zastavit se u bodů, které jsou nejasné, či u faktických chyb, které v diskuzi zazněly.

Vyučující během diskuze sleduje aktivní zapojení skupin a jednotlivých žáků. V roli moderátora diskuze může v průběhu čas od času shrnout názory, které zazněly, a vyzvat k vyjádření žáky, kteří ještě nemluvili.

Reflexe: Na závěr diskuze požádejte žáky o finální vyjádření vztahující se k otázce. Proberte, co se dařilo, jaká další témata jste otevřeli, co bylo zábavné a co naopak obtěžující. Je vhodné vracet se k bodům, které byly nejasné, či k faktickým chybám, které v diskuzi zazněly.

VYSTUP Z KRUHU

Schopnost naslouchat

Cíl aktivity: Žáci se aktivně zapojí do diskuze, dovedou si vytvořit či změnit svůj vlastní názor na základě toho, co v diskuzi slyšeli (popř. dovedou názor obhájit).

Pomůcky: sepsané výroky, o kterých se bude diskutovat

Průběh: Žáci se společně s vyučujícím postaví/posadí do kruhu. Vyučující říká výroky a žáci

se dle svého názoru (souhlasu/nesouhlasu) premisťují. Pokud s výrokem souhlasí – posunou se směrem ke středu kruhu (absolutní souhlas = střed kruhu, mírný souhlas = jeden krok dopředu, mírný nesouhlas = jeden krok dozadu, absolutní nesouhlas = vzdálení se od kruhu v soustředném kruhu co nejdále apod.). Vyučující se následně dotazuje jednotlivých žáků, proč se postavili tam, kde jsou, a úkolem žáků je zdůvodnit svůj postoj. Vyučující záměrně volí žáky stojící dále od sebe, tj. mající odlišné názory, popř. dává prostor žákům aktivně reagovat na argumenty spolužáků. Po několika argumentech zopakuje vyučující daný výrok a žáci mohou své pozice změnit, pokud na základě názorů ostatních svůj názor změní. I poté lze diskutovat, proč svoji pozici změnili, co je k tomu vedlo.

Aktivitu je vhodné začít s jednoduchými výroky, např. Jsem unavený/á, u nichž žáci pochopí princip pohybu na kruhu (bez důrazu na vysvětlování). Postupně lze volit výroky, při jejichž argumentování můžeme hledat řešení konkrétních problémů, např. V naší školní jídelně dobře vaří. Náročnější výroky, které vyžadují jisté znalosti problematiky, lze využít v oblastech občansko-právních, etických, historických apod.

Reflexe: Tato aktivita má široké možnosti použití – dle zvolených výroků lze s žáky diskutovat témata občanská (např. U školy by ráno měli být policisté.), historická (např. Cenzura byla definitivně zrušena Josefem II.), etická (např. Nejlepší přátelé by nikdy neměli prozradit tajemství kamaráda.), fake news apod.

Výroky mohou vymýšlet i přímo žáci.

Po ukončení aktivity je vhodné s žáky diskutovat, že své názory má člověk právo měnit. Je vhodné, aby je však měnil po zralém uvážení, vyslechnutí/přečtení jasných argumentů pro/proti, aby nedocházelo k tomu, že mění názor na danou problematiku opakovaně. Když vnímáme při diskusi názory ostatních a doptáváme se na argumenty k těmto názorům, máme možnost se o problematice dozvědět mnoho nových informací, popř. poskytnout tyto informace druhým.

OHODNOŤ SVŮJ NÁPAD

Pozitivní nastavení

Cíl aktivity: Žáci zachytí existující pohledy ve skupině a naslouchají pohledům ostatních. Dále žáci zhodnotí svůj nápad a vyberou nejlepší možné řešení.

Pomůcky: větší papírek pro každého žáka

Průběh: Učitel představí žákům situaci: „Na výtvarný projekt na téma udržitelné umění si měli žáci přinést obaly od léků, roličky od toaletního papíru, staré papírové krabice. Pomůcky si přinesla jen polovina žáků.“ Pak vysloví výrok: „Projekt není možné za těchto podmínek realizovat“. Žáci mají krátký čas k tomu, se nad tématem zamyslet a vyjádřit k němu postoj, a to tak, že na papírek napíšou číslo na škále mezi 1 a 5, přičemž jednička znamená „výrazně souhlasím“, pětka „výrazně nesouhlasím“. Zároveň napíšou na lísteček alespoň 3 argumenty proč. Žáci se seskupí po menších skupinkách ideálně tak, aby byla ve skupině co největší rozmanitost čísel. Po diskusi, při které se zaměřují na formulaci

a hodnocení nápadů, mohou opět změnit číslo na škále. Na závěr zapíší otázky na tabuli a společně zhodnotí jednotlivá řešení.

Reflexe: Třída pak uzavře celý proces otázkami:

- Kolik z vás v průběhu diskuze změnilo pozici na škále, tj. názor na řešitelnost situace?
- Co vás k tomu vedlo?
- Co si z diskuze odnášíte?
- K jakým nápadům jste dospěli?
- Co vás ovlivnilo v tom, že jste změnili svůj názor?
- V čem je řešení podle vás vhodnější než jiné?
- Co můžete vy jako jednotlivci udělat pro to, aby byla situace vyřešena?
- Co vám v podobných případech chybí k tomu, aby se situace dala vyřešit?
- Jaké další informace potřebujete?
- Na koho se lze obrátit při řešení situace?

Zdroj: Inspirováno Diskusními tématy <https://lidevpohybu.eu/> (inspirace pro práci s tématy uprchlictví a migrace nejen pro skautské oddíly).

DISKUZNÍ DUEL

Schopnost naslouchat

Cíl aktivity: Žáci dokážou sledovat diskuzi, shrnout její hlavní body a vyjádřit svůj názor na probírané téma. Žáci jsou schopni vidět problémy z více úhlů pohledu a naslouchat argumentům druhých lidí.

Pomůcky: žádné

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do menších skupin dle svého uvážení. Ve skupině žáci nejprve všichni odpoví na úvodní otázku: Jezdíte rádi na kole? (Proč ano? Proč ne?). Žáci reagují na výroky svých spolužáků ve skupině. Na diskuzi stanovte časový limit 3 minuty. Následně žáci navrhnou alespoň 3 argumenty podporující a 3 argumenty zpochybňující výrok „Do školy je výhodnější jezdit na kole než autem“. Na přípravu argumentů stanovte časový limit 5 minut.

Po uplynutí stanoveného času vyberte dvě skupiny žáků do diskuzního duelu. Jedna skupina bude zastávat názor podporující uvedený výrok, druhá bude užívat argumenty zpochybňující daný výrok. Úkolem žáků je přesvědčit spolužáky z druhé skupiny pomocí svých argumentů o „své pravdě“. Před začátkem diskuze stanovte/zopakujete základní pravidla diskuze (necháme druhého domluvit / neskáčeme do řeči, respektujeme druhého / žádné urážky, vulgární slova). Časový limit diskuze stanovte na 5 minut.

Zbývající skupiny se stávají posluchači, kteří mají za úkol zaznamenat argumenty použité v diskuzi, na závěr diskuze je shrnout a vyjádřit svůj názor na diskutované téma. Posluchači také mohou zhodnotit, jak se diskutujícím dařilo argumentovat a dodržovat domluvená pravidla. Mohou diskutujícím dát doporučení, co by měli/mohli při příští argumentaci změnit nebo jaké postupy zachovat.

Reflexe: Po ukončení aktivity vyučující s žáky diskutuje následující otázky: Jak se vám dařilo naslouchat druhým a navazovat na jejich argumenty? Pro žáky ve vybrané diskuzní skupině: Jak se vám dařilo přesvědčit spolužáky, pokud jste ve skutečnosti zastávali jiný názor, než který jste měli hájit? Jak se vám dařilo, pokud jste hájili názor, který skutečně zastáváte?

TAK SE PŘECE DOMLUVÍME, NE? aneb RESPEKT

Při skupinové práci se stává velmi často, že se neshodneme se všemi ostatními členy při plánování společné aktivity, při procesu tvorby výsledku společné práce. Je to ovlivněno různými faktory – ve skupině nemusíme být vždy s těmi, s nimiž sdílíme stejný náhled na problematiku (při nahodilém rozdělování do skupin jsme málokdy s nejlepšími kamarády), máme s tématem různé zkušenosti a tím i naše názory se mohou lišit, v provedení práce máme každý jiné nároky na detaily apod. Aneb při spolupráci může vcelku často docházet ke konfliktům – od drobností, které lze snadno vyřešit, až po velký odpor, kdy členové skupiny nedokáží spolupracovat a dosáhnout výsledku.

V této kapitole představujeme aktivity umožňující žákům nahlédnout do problematiky různosti názorů, nepochopení „jak druhý něco myslel“, a že když „dva dělají totéž, není to totéž“. Prostřednictvím některých aktivit žáci mají možnost uvědomit si, že různé úhly pohledu na věc jsou v pořádku, mohou mít různé důvody a je vhodné je respektovat a pít se po důvodech pro jiný úhel pohledu na danou problematiku.

Pomocí aktivit si mohou žáci budovat a upevňovat strategie předcházení konfliktu, ale také způsoby, jak konflikt řešit či jak se usmířit v okamžiku, kdy již ke konfliktu dojde.

NAPODOBOVÁNÍ

Cílevědomost

Cíl aktivity: Žáci dokážou vysvětlit, co znamená „snažit se, jak nejlépe umím“.

Pomůcky: žádné

Průběh: Několik hráčů jde za dveře, vyučující přehraje scénku. Různě se při ní pohybuje, uchopuje do rukou věci, vydává zvuky (ale spíše nemluví). Scénka trvá max. 1 minutu. Hráči se po jednom vrací: První hráč, který zůstal ve třídě a viděl scénku vyučujícího, ji zahraje druhému. Nikdo nekomentuje kvalitu výkonu. Postupně přichází další hráči zpoza dveří a odehrají scénku, kterou jim předchozí hráč předvedl. Nakonec znovu původní scénku přehraje vyučující.

Tato hra se hraje celkem dvakrát, aby se vystřídal co nejvíce hráčů – jak v roli herce, tak v roli diváka. Můžeme kolektiv třídy rozdělit na větší skupinky a nechat vystřídat všechny skupiny v roli herců i diváků.

Tip: Bývá legrace, když při scénce dělá vyučující něco netradičního – vyleze na lavici, okusuje tužku apod.

Reflexe: Diskutujeme s dětmi, co se při hraní scének stalo. Proč poslední hráč nehrál stejnou scénku jako vyučující na začátku? Snažili se všichni, jak nejlépe uměli? Tak proč to nefungovalo?

Aneb, ač se snažíme sebevíc, napodobit druhého je obtížné a nemusí se to vždy podařit.

Tato scénka nás také může navést k diskuzi o překroucení, nepochopení informace aneb „slyšel/a jsem, že...“ aneb Jak se šíří fámy.

RŮZNÝ ÚHEL POHLEDU

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci dokážou vyřešit neshody a hádky mezi členy týmu a umějí se svým týmem dobře vycházet.

Pomůcky: obrázek s číslem 6/9

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do menších skupin po 2–3 žácích a ukáže jim obrázek s číslem 6/9. Nechte žáky v rámci skupin zamyslet se nad otázkami:

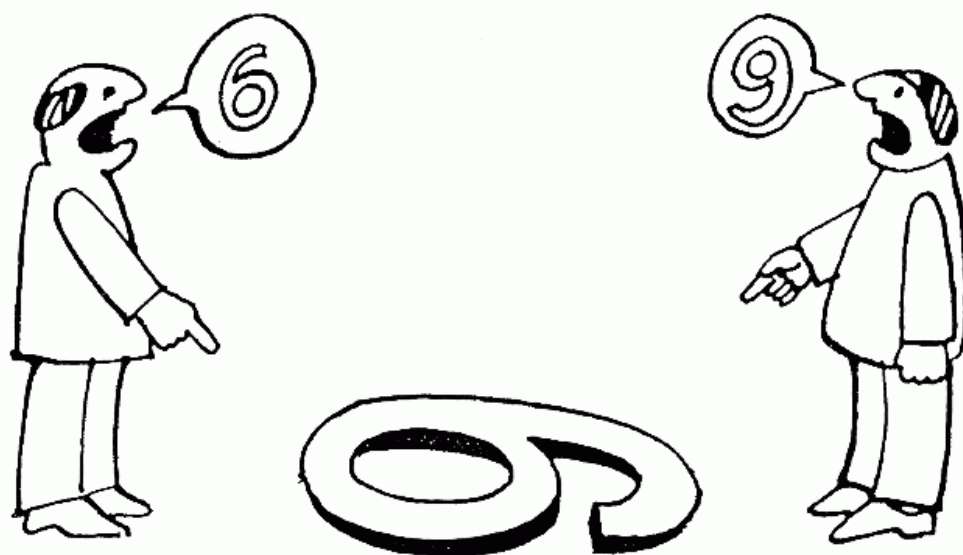
a. Kdo si myslíte, že má pravdu? A proč?

b. Napadá vás situace z vašeho života, kdy jste měli jiný názor na věc než někdo jiný? Jak jste neshodu v úhlu pohledu vyřešili?

Po uplynutí stanoveného času diskutujte s žáky jejich odpovědi.

Obměna: Napište číslo 6/9 na papír, rozdělte třídu na dvě skupiny a nechte každou skupinu podívat se na číslo z jedné strany a říci, které číslo vidí. Zamyslete se nad významem situace pomocí výše uvedených otázek.

Reflexe: Smyslem aktivity je poukázat na význam různých úhlů pohledu. Pravdu mohou mít obě strany a vystoupení z vlastních pozic vede k porozumění a toleranci pohledu druhého člověka. Diskutujte s žáky, zda je pro ně snadné, nebo naopak obtížné dívat se na věci z pohledu druhých lidí.

zdroj obrázku:

<https://betterprogramming.pub/the-problem-with-the-word-agile-1682868e757c>
(18. 8. 2021)

ŘADA ŽIDLÍ

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci se při této aktivitě učí registrovat a hodnotit nápady ostatních, jak řešit danou situaci, a využívají složitější rozhodovací strategie při práci týmu.

Pomůcky: židle

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do stejně početných týmů a společně s žáky připraví u jedné stěny místnosti řadu židlí (kolik žáků, tolik židlí). Každý žák z týmu si stoupne na jednu židli. Úkolem týmu je přemístit všechny členy svého týmu i se židlemi na druhou stranu místnosti, na určenou hranici (např. u druhé stěny) tak, aby nikdo nespadl ze židle, nedotkl se země. Během hry nesmí nikdo promluvit – v případě, že jeden žák promluví, vyučující tleskne a hra pro celý tým končí. Nastupuje další tým.

Učitel žákům vysvětlí, že nejde o rychlost, že hra končí v okamžiku, kdy na druhé straně stojí v řadě na židlích všichni žáci – celý tým. Obměny hry mohou spočívat v podmínkách zadání – na konec musí stát žáci stejně, zrcadlově obráceně apod.

Ideální je, když učitel pustí muziku, která je klidná a nepodporuje rychlost řešení.

Reflexe: Po vystřídání všech týmů je dobré reflektovat, jak se jako tým členové rozhodovali. Jaké nápady na řešení je u ostatních členů, popř. jiných týmů, zaujaly? Využili je? Proč ano/ne? Vymyslel někdo dobrou strategii, kterou následně začali používat ostatní? U této aktivity je vhodné, aby žáci v jednom týmu neměli možnost diskutovat před samotnou aktivitou strategii řešení. Aby byli nuceni reagovat na okamžitou situaci. Je jisté, že první tým je tak znevýhodněn a naopak poslední tým je zvýhodněn, protože mají členové více možností vidět různé strategie řešení jiných týmů a jejich ne/úspěšnost. Je proto přínosné aktivitu s týmy několikrát zopakovat, aby měly možnost strategie vypilovat. Až po několikerém opakování je možné vložit do hry prvek soutěživosti v měření času, za který zvládnou úkol splnit.

OPUŠTĚNÝ OSTROV

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci dokážou přispět do týmové diskuze tak, aby se členové shodli na tom, co podniknou, a tým díky tomu mohl dokončit svůj úkol.

Pomůcky: žádné

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do malých týmů, ve kterých budou mít za úkol rozhodnout, co by si s sebou vzali na opuštěný ostrov. Na tabuli jim napíšete následující věci (nebo jim je ukažte na obrázku): mobil, láhev s vodou, pytlík bonbonů, krabička zápalek, nůžky a pytlík semínek. Zadejte týmům následující pokyny: „Ztroskotáte na opuštěném ostrově a můžete si nechat jen tři z těchto věcí. V týmech se musíte shodnout, které tři věci si vyberete.“ Nechejte jim pár minut na rozhodování a následně se zeptejte, k čemu dospěli a jakým způsobem.

Reflexe: Rozhodování v týmech může probíhat různým způsobem. Mezi dvě jednoduché strategie, jak ke shodě v rámci týmu dospět patří: hlasování a zkombinování několika nápadů do jednoho. Při sdílení závěrů z jednotlivých skupin se žáků zeptejte, proč volili právě tu cestu, kterou zvolili.

DOMÁCÍ MAZLÍČEK

Týmová práce & Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci si zvědomují strategie bránící vzniku konfliktu.

Pomůcky: kartičky s popisky

Průběh: Žáci se rozdělí do skupin po 4–5. Do každé skupiny dostanou sadu kartiček (ségra, brácha, mamka, taťka, babi) a na chvíli se promění v rodinu, která se rozhodla pořídit si domácího mazlíčka. Zásadní je role babičky, která kdykoli, když vnímá, že se v diskuzi nad volbou mazlíčka schyluje ke konfliktu, musí zasáhnout a upozornit členy rodiny na vhodné reakce, např. jít se na chvíli projít, „návrh je zajímavý, ale nejsem si jistá, že se zvládneme starat...“, „šlo by to řešit jinak?“ apod.

Ségra: Já chci strašně moc psa. – S tou alergií to brácha stejně jen přehání. Jak já k tomu přijdu! Všichni mají psa! – No jo, co můžu čekat od bráchy, co sedí pořád akorát u počítače.

Brácha: Psa doma teda určitě ne. Mám alergii. Klidně budu předstírat záchvat. – Máma se zbláznila, asi si neuvědomuje, jak jsou hadi jedovatí.

Mamka: Zvířátko je skvělý nápad! Rodiny se zvířetem bývají šťastnější! – Alergii vyřešíme, nemusíme mít zvíře se srstí... Já bych chtěla hada!

Tatka: Já nechci hada, toho se bojím, psa taky nemusím, já bych si moc přál divoké prasátko.

Babi: Nepoužívejte lži, zastrašování, předstírání či vydírání. Hledejte východisko vašeho problému.

Obměna: Aktivitu lze vést i bez kartiček zadání, kdy jen hráčům určíme např. role, nebo konkrétní zvíře, které si chtějí pořídit. Ale i tyto prvky hry si mohou žáci volně vymyslet. Jediné, co musí zůstat z původního zadání hry, je role „babičky“, která napomáhá předejít konfliktu a vede diskusi ke zdárnému konci.

Reflexe: Při reflexi klademe otázky „babičkám“ jednotlivých skupin – jak poznaly, že se schyluje ke konfliktu? (členové rodiny mluvili úsečně, odsekávali si, neudržovali oční kontakt, útočili na sebe navzájem apod.) Vnímali tuto předkonfliktní atmosféru i ostatní? Dařilo se jim s pomocí babičky konfliktu vyhnout? Co vám pomohlo nejvíce?

PAPÍROVÁ VĚŽ

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci dokážou vyřešit neshody a hádky mezi členy týmu a umějí se svým týmem dobře vycházet.

Pomůcky: papír, izolepa (lepidlo), nůžky

Průběh: Vyučující rozdělí žáky do skupin po 3–5. Zadá jim úkol - postavit věž pomocí papíru, izolepy (či lepidla) a nůžek. Než skupiny začnou stavět, zadejte každé jednu strategii pro řešení neshod (vysvětlení viz výuka kroku): hlasovat, kombinovat nápady, nechat rozhodovat vedoucího týmu. Dejte žákům 5 minut na splnění úkolu.

Reflexe: Po ukončení aktivity s žáky diskutujte: „Vznikly ve vašem týmu v průběhu práce neshody? Využili jste zadanou strategii? Byli jste úspěšní? Pokud ne, čím myslíte, že to bylo?“

KONFLIKTY

Týmová práce & Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci porozumí tomu, co jsou konflikty, kdy vznikají a jak je možné jim efektivně předcházet.

Pomůcky: flipchart, psací pomůcky, papíry

Průběh: Vyučující se společně se žáky posadí do kruhu. Doprostřed kruhu položte velký papír. Žáci definují, co podle nich znamená slovo konflikt. Využijte techniku brainstormingu, tzn. že žáci říkají cokoli, co je k tématu napadne. Všechny odpovědi zapisujte na papír uprostřed kruhu. Poté se žáci z uvedených nápadů pokusí vytvořit definici konfliktu, kterou vyučující zapíše. Definice by měla znít „konflikt je...“

Následně aktivita pokračuje hromadnou diskuzí, kterou řídí vyučující: – Kdy konflikty vznikají? – Co je vyvolává? – Popište žákům druhy konfliktů (vnitřní – jeden člověk se rozhoduje mezi dvěma možnostmi, mezilidské – mezi dvěma lidmi s odlišným názorem, meziskupinové – mezi dvěma nebo více skupinami lidí (žáků), přičemž jednotlivé skupiny mají odlišný postoj, názor na danou věc). Nechte žáky uvést příklady k různým druhům konfliktů.

Rozdělte žáky do skupin přibližně po čtyřech. Každá skupina má za úkol vymyslet a nacvičit scénku jednoho příběhu schylujícího se konfliktu a dvou různých scénářů, jak příběh může dopadnout – skutečně ke konfliktu dojde / díky jednání členů skupiny se jim podaří konflikt odvrátit a domluvit se. Skupiny postupně představí své scénky ostatním spolužákům.

Reflexe: Které strategie předcházení konfliktu jste použili ve scénkách / použili vaši spolužáci? Používáte tyto strategie běžně v komunikaci? Proč je obtížné používat tyto strategie při skupinové práci? Je to jiné než při komunikaci s jedním člověkem? Co vás zaujalo na scénkách ostatních skupin? Jak mají tedy členové skupiny postupovat, aby nedocházelo při práci a společných diskuzích ke konfliktům? Lze definovat nějaká pravidla?

Inspirováno: Šmejkalová R., Schmidová K.: Třída v pohodě aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky, nápadník 65 aktivit. SCIO. Str. 71.

USMÍŘENÍ

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci si vyzkouší, jak se lze usmířit, uvědomí si, že usmíření je jedna z možností, jak řešit neshody, a zjistí, jak motivovat druhé k tomu, aby v usmíření viděli cestu k řešení neshod.

Pomůcky: žádné

Průběh: Někdy je obtížné přiznat si chybu a jindy je obtížné odpustit těm, kteří nám ublížili. Při této aktivitě si žáci mohou procvičovat, jak se po hádce nebo při nedorozumění udobřit.

Učitel řekne žákům: „Sedněte si a zavřete oči. Vzpomeňte si na někoho, s kým jste se v poslední době pohádali. Vybavte si tvář tohoto člověka a náladu, která se ukrývá v jeho

mimice. Představte si, jak si k vám tento člověk sedne, a potom mu v mysli řekněte, proč ho máte rádi nebo co na něm obdivujete. Řekněte mu, že hádka byla pro vás bolestná a popište mu své pocity, které jste tehdy prožívali. Můžete se ho i zeptat, jak se cítil při hádce. Potom řekněte, že vám je to líto a že se s ním chcete udobřit.“

Následně rozdělí vyučující žáky do skupin po 4–5 členech. Ve skupině žáci diskutují, jak by navedli členy ve své skupině k tomu, aby se usmířili po hádce. Společně zkusí vydefinovat fráze, které by mohl vedoucí skupiny (i příp. další členové) použít, aby konkrétní členy motivoval k usmíření.

Skupina si může pro ostatní připravit i ukázkou takového postupu, kdy vedoucí skupiny přesvědčí členy ve skupině o důležitosti usmíření se po hádce.

Reflexe: Co je při usmířování nejtěžší? Vnímají to všichni stejně? Znamená ochota usmířit se, že se vzdávám svého názoru, kvůli kterému vznikla hádka?

Usmířování je zdánlivě jednodušší, pokud jsme se dopustili křivdy na druhém nevědomky, nedomysleli jsme důsledky svého jednání/chování apod. Pokud bylo naše jednání/chování záměrné, může být usmíření náročnější, a v takovém okamžiku je velmi důležitá role vedoucího týmu, který dovede motivovat členy svého týmu k usmíření.

MÍROVÝ ŠÁTEK

Týmová práce

Cíl aktivity: Žáci se naučí používat strategii „mírový šátek“, která je dobrým nástrojem ke zvládnutí konfliktních situací.

Pomůcky: šátek

Průběh: Vyučující se společně se žáky posadí do kruhu. Žáci odpovídají na otázky, např. Kvůli čemu se nejčastěji ve třídě hádáte? Jak se cítíte, když se s někým hádáte? Co se může stát ve třídě, když v ní existuje spousta hádek?

Poté může vyučující říci žákům: „Přinesl/a jsem pro nás všechny tento šátek, který bude pro nás představovat symbol míru. Když dojde k hádce, protivníci se mohou posadit na místo, kde se bude nacházet šátek. Zde si mohou popovídat, vysvětlit si důvody, kvůli kterým se pohádali a problém společně řešit.“

Mírový šátek si žáci mohou různě společně dekorovat nebo na látku napsat všechna svá jména. Mohou si ji vyzdobit i různými obrázky nebo symboly specifickými pro jejich třídu. Tato společná práce je důležitá, neboť dává žákům pocit sounáležitosti. Tento šátek pak používejte pouze k tomuto jedinému účelu.

Strategie „mírový šátek“ představuje dobrou strategii řešení konfliktů pomocí diskuze a vyjednávání. Existence mírového šátku je pro děti signálem, že mají skončit například s bitvou či křikem a místo toho si mají povídat.

Ze začátku bude dobré, když u šátku bude i lístek s některými frázemi, např. Líbí se mi, že.., ale tímto si nejsem jistá/ý. Mohli bychom to udělat jinak?, Můžeme se zeptat XY na jeho názor..., Pojdme zkusit začít znovu., Asi jsem to/tě nepochopil/a správně. apod.

Reflexe: Zpočátku budou žáci potřebovat podporu vyučujícího, který jim v konfliktních situacích šátek a jeho strategii řešení sporů připomene. Když si žáci na rituál se šátkem

zvyknou, budou ho používat i bez pomoci nebo bez přítomnosti učitele ve třídě. Mírový šátek dává žákům vnitřní jistotu a klid a dokáže je motivovat k tomu, aby problém řešili. Pokud si žáci na práci s mírovým šátkem zvyknou, zredukuje se ve třídě množství vulgarismů, bitev, ale i psychického násilí.

Je vhodné čas od času s žáky diskutovat na komunitním kruhu o tom, jak jim strategie mírového šátku pomáhá, jak se jim daří ji praktikovat.

JAK SE NÁM PRACUJE? aneb HODNOCENÍ

Při hodnocení skupinové práce je obecně úskalím to, že často se hodnotí pouze úspěšnost celého týmu, méně však jednotlivců. Je však třeba hodnotit, jak se kdo na společné práci podílel. Mnohdy totiž jinak skupinová práce znamená práci aktivních žáků, se kterými se "veze" někdo nepříliš aktivní.

Pro hodnocení skupinové práce je důležité otázku "Jak se Vám ve skupině pracovalo?" specifikovat. Dařilo se vám domlouvat se, rozdělit si role, byli všichni stejně aktivní apod.? Nicméně nejdůležitější v celém hodnocení je fáze: a co s tím lze udělat? Aneb nepracovalo se vám dobře, co bylo příčinou a jak ji lze v dalším případě ošetřit.

Je vhodné, aby vyučující nechal děti samotné definovat, co potřebují, aby fungovalo jinak a jak toho hodlají dosáhnout. V roli průvodce jim může být poté nápomocen kontrolou a upozorňováním, pokud se skupině nedaří.

V aktivitách v této kapitole se žáci učí dávat najevo své emoce ať na konci aktivity nebo již v průběhu činnosti. Učí se umět popsat a vysvětlit svoje emoce a obavy tak, aby společná práce naplňovala jejich trvalé či průběžné potřeby a cíle a nedocházelo k příliš častému vystupování mimo jejich komfortní zónu.

RUKA EMOCÍ

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci projeví určeným způsobem své pocity.

Pomůcky: žádné

Průběh: Vyučující vyzve žáky, aby před svým tělem ukázali rukou (dlaní směřující dolů) míru jejich pozitivní emoce, týkající se např. dané aktivity. Ruka na úrovni stehen značí negativní emoce a čím výše je ruka umístěna, tím pozitivnější emoce žák pociťuje. Kupříkladu na otázku "Jak se dnes cítíte?" mohou rukou na úrovni pasu dávat žáci najevo - "nic moc", "docela dobře", rukou níže: "není mi dobře", "nemám dobrou náladu" a rukou výše: "cítím se výborně", "mám skvělý den".

Tuto aktivitu lze použít pro různorodé účely - např. hodnocení aktivity (Jak se vám líbilo?), zjištění momentálního rozpoložení žáků (Jak se cítíte?), projev souhlasu s názorem (Jak souhlasíte s daným výrokem? - vůbec ne - absolutně ano)

Reflexe: Reflexe aktivity nemusí být vždy nutná, protože žáci měli možnost projevit své pocity, názory a měli možnost vidět projevy ostatních. Lze však s žáky diskutovat o tom, zda si při aktivitě všimli, kdo pociťuje stejné pocity ve vztahu k dané problematice, a zda to zaznamenali již před aktivitou, z čeho tak šlo usuzovat apod.

SMAJLÍCI

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci dají najevo, jak se cítí, a někdy dovedou popsat své pocity vyučujícím.

Pomůcky: kartičky se jmény žáků (nejlépe zalaminované), dvě karty s dostatečně velkými smajlíky – usměvavý a zamračený

Průběh: Tuto aktivitu je vhodné zavést ve třídě jako pravidlo. Na vhodné místo (malá nástěnka či tabule) vyučující umístí vedle sebe oba smajlíky. Každé ráno umístí také všechny kartičky se jmény žáků, a to pod usměvavého smajlíka. V průběhu vyučování mají žáci možnost kdykoli od příchodu do třídy přemístit svoji jmenovku podle pocitů, které mají, zažívají.

Ráno mohou někteří žáci přemístit kartu, protože jim např. ujel autobus, nestihli se nasnídat, pohádali se jejich rodiče, v průběhu dne např. z důvodu křivdy při hře o přestávce, špatné spolupráci ve skupině. Obdobně ale mohou svoji jmenovku opět vrátit k usměvavému smajlíku, např. když dostanou dobré hodnocení, povede se jim prezentace, zvládnou splnit zadaný úkol.

Vyučující i spolužáci vnímají, když někdo svoji jmenovku přemístí, a přemýšlí, proč tak činí. Není potřeba, aby kdokoli tuto situaci dále komentoval, je důležité, aby ostatní vhodně zareagovali a měli pochopení pro pocity druhých.

Vyučující má možnost namátkou se některých žáků zeptat, co je k přemísťování vede, případně zkusit důvod odhadnout a empaticky s žákem diskutovat. Není vhodné, aby se vyučující ptal všech žáků.

Reflexe: Na konci dne může vyučující konstatovat, jaké změny pocitů ve třídě u žáků vnímal a zaznamenal. Toto shrnutí mohou posléze dělat i dobrovolní žáci. Všichni mají možnost svoji kartu naposledy přemístit či dobrovolně sdělit, proč kartu během dne přemísťovali.

HRA "CÍTÍM SE..."

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci dokážou popsat a vysvětlit skupině spolužáků, s nimiž pracují, jak se cítí.

Pomůcky: žádné

Průběh: Při aktivitě žáci sedí ideálně v kruhu, aby na sebe navzájem dobře viděli. Vyučující vysvětlí žákům princip hry "Cítím se...", která se zaměřuje na uvědomování si a pojmenování vlastních pocitů. Nejprve dejte žákům prostor, aby si mohli uvědomit a sami pro sebe si pojmenovat, jak se zrovna teď cítí. Začít můžete tím, že jim řeknete, jak se sami cítíte. Štafetu v pojmenování pocitů si žáci mezi sebou předávají tak, že se podívají na spolužáka a osloví jej "Ahoj ..., cítím se ..." a potom řeknou, jak se zrovna cítí.

Například:

"Ahoj ..., cítím se zmatený z toho, co děláme."

"Ahoj ..., cítím se vesele, protože mě můj kamarád pozval po škole k sobě domů."

"Ahoj ..., cítím se hloupě, když hraju tuto hru."

"Ahoj ..., cítím se šťastný, že jsem dneska tady."

"Ahoj ..., cítím strach, že bych to mohl dělat špatně."

"Ahoj ..., cítím stud, když tohle dělám."

"Ahoj ..., nevím, jak se cítím." (Nevím je v pořádku, ale je dobré dítěti pomoci dalšími otázkami odkrýt cestu k pojmenování a pochopení toho, jak se cítí.)

Ved'te žáky k tomu, aby si uvědomili, jak se cítí právě teď. Pokud uvedou pocit, který už dnes měli, nebo jde o něco z minulosti, pomozte jim, aby si uvědomili, jak se ohledně toho cítí nyní.

Obměna: Vyučující nahlas čte příběh a ve vhodnou chvíli čtení přeruší a děti se zeptá, jak si myslí, že se postavy v příběhu cítí. Po přečtení příběhu se vyučující děti zeptá, jak se cítí po přečtení příběhu.

Reflexe: Zeptejte se žáků, jaké pro ně bylo uvědomování pocitů. Dařilo se jim zachytit, jak se cítí? Dokázali emoci pojmenovat?

Mladší žáci obvykle ještě nedokážou označovat své emoce. Starším žákům to většinou jde lépe. Při práci s emocemi je možné rozlišovat tři základní složky emocí: (1) Myšlenky nebo příběhy, které stojí za emocemi. (2) Tělesné pocity, tedy to, jak se emoce projevuje v našem těle. Všechny emoce mají tělesnou složku. Uvědomování tělesných vjemů je často první a nejjednodušší způsob, jak si děti všimnou, že něco prožívají. (3) Třetí je potom emoční nálada v myslí.

Zdroj: Debra Burdick (2019). *Mindfulness u dětí a dospívajících*, 154 technik a aktivit. Praha, Grada str. 189, 193

MÁM STRACH, KDYŽ ...

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci dokážou popsat, jak se cítí ostatní členové jejich týmu, a projevit tak základní míru empatie a vnímavosti vůči druhým.

Pomůcky: papír, psací potřeby, klobouk/nádoba

Průběh: Na začátku aktivity vyučující vyzve žáky, aby na kousek papíru napsali začátek věty "Mám strach, když ...". Žáci větu dokončí a svou odpověď vhodí do klobouku/nádoby. Poté si každý žák vytáhne jednu z odpovědí, přečte ji nahlas a pokusí se říci, proč druhý má z dané situace/věci strach. Učitel pomáhá dětem pochopit, proč mají lidé z různých věcí strach.

Reflexe: Vyučující se na závěr aktivity zeptá žáků, jak se jim dařilo vcítit se do situace. Pomohla jim jejich vlastní zkušenost se strachem? Setkali se s touto emocí u druhých lidí? Tato aktivita pomáhá u dětí rozvíjet citlivost a empatii vůči druhým.

Zdroj: Caroly Webster-Stratton (1999). *How to Promote Children's Social and Emotional Competence*. London, SAGE str. 297

TYČINKY

Vůdčí schopnosti

Cíl aktivity: Žáci umí popsat a ocenit silné stránky a zájmy členů svého týmu.

Pomůcky: balíček tyčinek/párátek/špejlí

Průběh: Žákům ukážeme balíček tyčinek. Vysvětlíme jim, že pomocí tyčinek se mohou navzájem ocenit za silné stránky, které jim pomohly něčeho dosáhnout. Každý může dát tyčinku komukoliv, množství tyčinek pro jednotlivce není omezeno. Úkolem vyučujícího je zajistit, aby každý žák měl alespoň jednu tyčinku, a proto může do aktivity vstupovat a oceňovat žáky také. Jedinou podmínkou je, že při předávání tyčinky je nutné vysvětlit, proč a za co tyčinku dávám. Po každém ocenění může přijít krátký potlesk.

Reflexe: Jak obtížné nebo snadné bylo projevit navzájem uznání? Proč? Kdybych byl vedoucím týmu, jak může tato aktivita pomoci mým podřízeným? Jaké pocity aktivita vyvolává? Bylo snadné či obtížné definovat vhodně popis silné stránky spolužáka?

POJĎME ZKUSIT SPOLEČNĚ

MARSHMALLOW CHALLENGE

Pozitivní nastavení

Cíl aktivity: Žáci se v náročné situaci nevzdají, ale naopak vymyslí nejlepší způsob, jak v ní pokročit a dokončit ji.

Pomůcky: balíček špaget, lepicí páska, provázek, bonbóny marshmallows (pokud nechcete pracovat s potravinami jako se stavebním materiálem, je možné špagety nahradit špejlemi a marshmallows pak blue-tack – žvýkačkami na zed').

Průběh:

Krok 1: Učitel vytvoří pro každý tým sadu marshmallow challenge, přičemž každá sada obsahuje 20 špaget, 1 metr lepicí pásky, 1 metr provázku a 1 marshmallow. Tyto věci by měly být umístěny do papírového sáčku nebo obálky, což zjednodušuje distribuci a skrývá obsah, čímž maximalizuje prvek překvapení. K dispozici je právě toto množství materiálu a skupina nemůže použít nic jiného. Žáci se rozdělí do skupin po 3–6 členech. Každý tým by měl sedět kolem stolu. Celá skupina by měla pracovat ve stejném prostoru, poměrně blízko u sebe.

Krok 2: Učitel zadá pokyny. Uvede jasné a stručné cíle a pravidla výzvy: „Postavte nejvyšší samostatně stojící konstrukci. Vítězí tým, který má nejvyšší konstrukci měřenou buď od povrchu stolu, nebo od podlahy k vrcholu marshmallow. To znamená, že konstrukce nemůže být zavěšena na vyšší konstrukci, jako je židle, strop nebo lustr. Celý marshmallow musí být na vrcholu konstrukce. Uříznutí nebo sněžení části marshmallow diskvalifikuje tým. Špagety, provázek nebo pásku můžete libovolně upravovat – lámat špagety, trhat pásku, stříhat provázek. Výzva trvá 18 minut. Když vyprší čas, týmy se už nemohou dotýkat konstrukce. Týmy, které budou podpírat konstrukci na konci cvičení, budou diskvalifikovány.“

Krok 3: Učitel spustí odpočítávací hodiny a případně i hudbu na začátku výzvy.

Je třeba připomenout týmům čas a jeho odpočítávání. Může být efektivní vyvolat čas 12 minut, 9 minut (v polovině), 7 minut, 5 minut, 3 minuty, 2 minuty, 1 minuta, 30 sekund a desetisekundové odpočítávání. Učitel dá celé skupině vědět, jak si týmy vedou. V průběhu učitel tvoří přátelskou rivalitu, povzbuzuje účastníky, aby se rozhlédli kolem sebe a nebáli se zvýšit energii. Vítězná stavba musí být stabilní a stát samostatně.

Krok 4: Po vypršení času vyučující požádá žáky, aby se posadili, aby celá třída viděla hotové věže. Všichni společně určí vítěze, který splňuje všechny parametry.

Reflexe: Týmy přemýšlejí o tom, jak se jim dařilo – diskutují o společném procesu tvorby. Učitel položí níže uvedené otázky, které žákům pomohou aktivitu reflektovat:

- Jak jste fungovali jako skupina?
- Jak jste se navzájem motivovali a podporovali?
- Co bylo kritérium výběru nejlepšího, tj. použitého řešení?
- Pomůže, když máme jednu představu a na té trváme? Nebo pomůže, když určitou představu, kterou máme, dokážeme „pustit“ a zkoušíme nová řešení?
- Jak jsem přispěl? Je něco, co jsem odmítal udělat? Proč?
- Co jsem se naučil o sobě a svém chování? O druhých lidech a jejich chování? O chování skupin?
- Jaké poznatky si mohu z této zkušenosti vzít a použít je v jiných kontextech?

Zdroj: Tom Wujec, https://www.youtube.com/watch?v=H0_yKBitO8M